

ROZPAD HIERARCHICKÉ SPOLEČNOSTI A PŘECHOD K NEHIERARCHICKÉMU USPOŘÁDÁNÍ

0. ÚVOD

Vědomí jednotlivce i celé lidské společnosti je jako stále se přetvářející a vyvíjející mechanismus.¹ Je to bouřící duchovní řeka postupně spoutávaná ve svém korytě hrázemi a zdymadly, lidskými a náboženskými pravidly, tradicemi a zákony.² Mnohé z těchto regulí jsou však příliš zjednodušující, a některé jsou dokonce mýty. Ony všechny ale plnily nebo ještě plní svůj účel. Ačkoliv po určité době začínají být překážkou potřebného rozvoje, uvolnit prudce tyto hráze představuje hrozbu záplav.³ Proto ti, kdo příliš hlasitě nebo příliš brzy volali po jejich uvolnění (tzv. hlásali pravdu),⁴ museli za své volání zaplatit vysokou daň. Přesto jejich oběti měly hluboký smysl, a nakonec přinesly vynikající ovoce.

Poznámka: Je třeba si uvědomit, že lidstvo se od počátku nachází v havarijní situaci. Tím spíše jsou tato regulační opatření někdy jen nouzová. Někdy bylo použito skutečně to, „co bylo po ruce“. Politikové, a nejen oni, znají stav lidské společnosti a jako nouzové řešení problémů a krizí se naučili používat lest, od níž je jen malý krůček ke lži, tedy zneužití lsti k osobnímu prospěchu.

Tato tvrdá realita našeho světa jen dokresluje neutěšený duchovní stav lidské civilizace a nesmírnou obtížnost její výchovy a nápravy.

1. JIŠTĚNÍ SPOLEČENSKÉ STABILITY

Historie nás učí, že při nedodržení příslušných společenských podmínek se vývoj společnosti může ubírat v mravním ohledu i nazpět.⁵ Společnost v sobě totiž má pro tento případ samoregulační neboli pojistný mechanismus s příliš dlouhou „časovou konstantou“, přesahující délku lidské generace. Fenomén svobodné vůle není ničím takovým omezen. Zmíněná opatření, do jisté míry omezující, byla tudíž pro zdárný vývoj lidstva skutečně nezbytná.

Poznámka: Jako biblický příklad takové společenské regulace lze uvést např. celou škálu příkazů, nutných úkonů a zákazů Starého zákona. Tato regulace byla, jak známo, po dosažení stanovené duchovní zralosti Božího lidu formálně zrušena. Tato revoluční změna byla velmi bolestná. Uvolnění oněch metaforických hrází vyvolalo z počátku u mnohých pohoršení a zděšení. Apoštol Pavel proto v praxi doporučoval v jednotlivých případech raději opatrnost (1Ko kap. 8; Ří 14:20,21). Sám se v Jeruzalémě kvůli Židům ještě podrobil předpisu Zákona (Sk 21:21-24) a nechal dokonce obřezat Timotea. Nikoliv Bůh, ale tento stav sám o sobě si vynutil vydání apoštolského dekretu, který „nařizoval“ nežidovským křesťanům dodržovat ještě některá ustanovení Zákona (Sk 15:15-29).

Tak tomu je v hierarchickém uspořádání společnosti. Proto apoštol Pavel napsal křesťanům v Římě:

Ří 13:1,4	„Každý ať se podřizuje vládní moci, neboť není moci, leč od Boha. Ty, které jsou, jsou zřízeny od Boha, ...Vždyť je Božím služebníkem k tvému dobru. ...“ [EP]
-----------	--

2. JAK TO VLASTNĚ ZAČALO

Po změně okolností v Edenu dovedl Bůh jistě předvídat další vývoj v myšlení Adama a Evy.

¹Mechanismem jej snad lze doslova nazvat v jeho „tělesném“, instinktivním stádiu.

²Chceme-li srovnat vývoj lidstva s vývojem řeky, musíme si představit oba „toky“ od jejich prehistorických počátků. Lidé ještě neznají pravidla soužití a nemají potřebné společenské návyky a řeka dosud nemá vyhloubené koryto.

³To je zase zdroj úzkostí těch na druhé straně „barikády“, mocných.

⁴V tomto místě, nechť se historikové a politologové neurazí, vyjádření celé této situace je pro použitelnost v populárním výkladu velmi zjednodušené. Volání bývala i velmi fundovaná, např. Jan Hus a další. Přesto to nic nezměnilo na jejich dopadu.

⁵Např. svět před potopou, Sodoma, Kanánci, středověká církev, ale i některé politické režimy atd.

Sled Adamova myšlení mohl vypadat takto:

„Nejdříve Eva prosadila, že nebudeme mít děti, a následně, že budeme jíst ze zakázaného stromu. Její rozhodnutí nás přivedla na pokraj katastrofy. Je lepší ženu neposlouchat. Jsem silnější, a proto budu o našem dalším životě rozhodovat já.“

Poznámka: Hlavní příčinou toho, že do té doby neplnili svůj úkol, plodit děti, musela být žena. Ona byla potrestána, mimo jiné, porodními bolestmi, což muselo sledovat nějaký výchovný účel. Tento výklad vysvětlují i její slova po narození prvního dítěte.

1Mo 4:1 „... Tu řekla: „Získala jsem muže, a tím Hospodina.“ [EP]

Jinými slovy: „Získala jsem zpět přízeň muže a Hospodina.“

Proto mohl Bůh Evě sdělit:

1Mo 3:16 „... Budeš toužit po svém manželovi a on bude nad tebou panovat.“⁶ [PNS]

Podobně vznikaly i všechny ostatní hierarchie, kdy ti inteligentnější nebo zkušenější, a tedy obecně silnější jedinci prostě museli začít vládnout těm méně inteligentním nebo nezkušeným, pokud chtěli svoji komunitu posunout směrem dopředu nebo odvrátit hrozící nebezpečí. Komunikace v rovnoprávném vztahu je náročná a zákonitě se nedařila. Rozbujelé hierarchie zjevně nebyly pro lidstvo plánovány. Je to vidět i ze situace v době soudců, kdy si Izraelci chtěli nad sebou ustanovit lidského krále. Hospodin se je snažil od toho odradit (1Sa 8:7-18).

3. OBTÍŽNÁ CESTA ZPĚT

Tradiční hierarchické uspořádání existovalo na Zemi celá tisíciletí. Existovalo ve všech stupních společnosti, od rodin až po královské dvory. Toto uspořádání mělo své pevné zákonitosti, které se odrážely především v jasně stanoveném a fungujícím způsobu komunikace, komunikace nerovnoprávného vztahu. Lidstvo si jiný způsob komunikace dlouhou dobu nedovedlo ani představit. Rovnoprávný vztah a rovnoprávná komunikace není samozřejmostí, jak se nám dnes, kdy jsme v jejich zvládnutí značně pokročili, možná zdá.⁷ Ve starověké společnosti byl tento jev něčím zcela neznámým. V těchto raných dobách byl projev vedený v rovnoprávném duchu patrně pokládán za aroganci a drzost. Snad připomínal nebo i sváděl ke způsobům, jakými se chovala vrchnost k poddaným. Při komunikaci dvou lidí v jinak rovnoprávném postavení tak docházelo k trochu bizarnímu chování. Oslovující formuluje své oslovení velmi ponížene (1Mo 19:2; 1Sa 20:5,8; 1Sa 25:24), a to i tehdy, když je ve společensky nadřazeném postavení (2Kr 5:15; 2Kr 8:13). Ponížené vystupování se nakonec stalo jakýmsi bontonem.

Poznámka: Dnešní obdobou, zajišťující spořádanou komunikaci mezi dvěma lidmi, je vykání. Navzájem si vykající osoby spolu mluví s větší podřízeností, podobně jako lidé v našich starověkých příkladech. Tento zvyk signalizuje, že rovnoprávné dorozumívání pro nás ještě stále není samozřejmostí.

Tato výrazně hierarchická komunikace se postupně zmírňovala. V poslední době však dochází v této oblasti doslova ke zvratu, který je vyvolán stále naléhavější potřebou zvládnutí nového způsobu komunikace, komunikace rovnoprávného vztahu. Tradiční forma hierarchických vztahů se totiž začala rozpadat.

4. PŘECHOD DO NOVÉ KVALITY

Rozpad hierarchických vztahů doprovázený obávanou neúctou k autoritě je způsoben tím, že si lidé jako jednotlivci ve stále vyšší míře začínají uvědomovat nejen své právo na svobodu, ale i svou osobní hodnotu. Zvládnutí této nové kvality ovšem nutně vyžaduje inteligentní řešení. Lidé nerovnoprávně

⁶Zde je předpověděn větší zájem o citovou stránku se všemi jejími, v současné praxi téměř nesplnitelnými, nároky. Větší zájem o romantiku a kulturnost života u žen zákonitě vyplývá z jejich složitější psychické (určitě např. emoční) vybavy. Žena, která byla později stvořena měla být podle principu Božího stvořitelského postupu složitější a dokonalejší tvor než muž. Navzdory mnoha anekdotám, nebo naopak v souladu s nimi, je žena s vysokou pravděpodobností vylepšenou verzí člověka (muže). Tato její převaha bude patrně v jiných duševních oblastech zpětně vyrovnána převahou muže. Lidské páry by měly být schopny žít v rovnoprávném vztahu, a taková diference by dokonce mohla prospět jeho upevnění. Pro své rozdílné schopnosti by se muž a žena měli vzájemně respektovat a potřebovat.

⁷Ale jen instinktivně a nedostatečně.

komunikovat odmítají. Kdo je dnes ochoten se chovat ponížene? Problém je v tom, že se rovnoprávně chovat ještě nedovedou. Dokonce někdy ani nevědí, že i rovnoprávná komunikace má svá pevná pravidla. Tato pravidla však nebyla dosud důsledně zformulována, nemluvě už o jejich ustanovení jako platné společenské normy a zahájení její výuky na školách. Zde už má současná společnost obrovský deficit.

4.1. Možná rizika

Pevné hierarchické uspořádání v minulosti s sebou přinášelo mnoho negativních společenských jevů, například bezpráví, proti němuž se nedalo bránit, ponižování lidí, zneužívání moci, vykořisťování poddaných atd. Ačkoliv se zánik hierarchií a autorit disponujících mocí může jevit jako samo léčící proces uvedených společenských bolestí, opak je pravdou.⁸ Zánikem pevné hierarchické struktury vyvstává hrozba vzniku velmi vážných společenských problémů, dosahujících někdy takových rozměrů, že se vymykají jakékoliv kontrole.⁹ Společnost ohrožují dva možné dopady:

- Naprosté zhroucení společenského pořádku, zlovůle a anarchie.
- Nebo propad do totality.

Zaniklé hierarchie,¹⁰ doprovázející lidstvo a chránící jeho stabilitu po celou jeho historii, vznikaly dlouhým vývojem a byly „posvěceny“ dlouhou tradicí. Po svém zániku se nemohou znovu objevit s toutéž autoritou, návrat této jistoty není možný. Stabilitu budoucí společnosti je nutno vybudovat na nových základech rovnoprávnosti.

4.2. Nová kvalita vztahů – ohrožení základů společnosti

Obecný proces rozpadu hierarchií si dnes nejmarkantněji rází cestu v instituci nejtěsnějšího partnerského vztahu, v manželství. V celé historii byla tato instituce otevřeně označována za hierarchickou, jako patriarchát, či dokonce matriarchát. Dnes jsme svědky zániku této hierarchie. Poměrně dobře fungující nerovnoprávné uspořádání (není řečeno, že spravedlivé či pro obě strany stejně uspokojivé) je nahrazováno často nefungujícím rovnoprávným vztahem. Dnešní situace je už havarijní, protože dochází k nekontrolovanému rozpadu hierarchií uvnitř rodin. Vzhledem k tomu, že nejsou specifikovány nové mužské a ženské role, a tím pádem ani realistické ideály mužství a ženství, končí spory o těchto rolích často rozpadem rodiny.

4.3. Překotný vývoj – jeho příčiny

Vzhledem k tomu, že naše civilizace měla vysokou startovní inteligenci,¹¹ probíhá společenský proces rozpadu hierarchií, stejně jako vědeckotechnický rozvoj, překotně.¹² To s sebou přináší řadu dalších problémů, jako ty zmíněné komunikační nebo nástup vlády oligarchie, která se v zákulisí prodrala k moci při zániku aristokracie. Zákonitým důsledkem tohoto mocenského systému v průmyslové době je vznik konzumní společnosti a s tím související hrozba nebezpečí světové ekologické katastrofy.

4.4. „Čertova spirála“

Základní směr společenského vývoje probíhá po křivce připomínající exponenciálu, v jejíž strmější části se právě nacházíme. X-ová (časová) souřadnice této křivky je vlivem zmíněné zvýšené inteligence a vlivem způsobu výchovy lidstva zkrácena. Jakousi pomyslnou hranicí, křivkou pohybující se souběžně před naší exponenciálou by měl být náš duchovní růst. Ten je ale vlivem dědičného hříchu naopak zpomalen. Tomu odpovídá nedostatečný a velmi nevyvážený nárůst mravní (duchovní) kvality. Křivky se protínají a naše civilizace se tak svým překotným vývojem předbíhá, překračuje tuto hranici. To je velmi nebezpečný stav, lidstvo se stává samo sobě nepřitelem. Aby to nebylo málo, dochází v této vypjaté situaci k prudkému uvolňování v úvodu zmíněných ochranných opatření. To se projevilo zvláště ve 20. století úpadkem moci nadřazených autorit (hierarchií), obnažováním společenských tabu, celkovou společenskou revolucí.

⁸Revolucionáři si vždy mysleli, že stačí, když svrhnu tyranii.

⁹Kolik nových neznámých problémů přinesl tento rozpad dnešním demokraciím!

¹⁰Aristokratické, církevní, správní města atd.

¹¹Tento závěr vychází z mnohokrát prokázaného předpokladu, že Bůh tvoří postupně stále složitější a dokonalejší věci. Naše startovní inteligence musela být vyšší než u předchozích nebeských úrovní. A bude se to týkat zřejmě i kvality dalších věcí.

¹²Zrychlení bylo ještě zvýšeno Satanovou výchovnou metodou.

Poznámka: Vývoj společnosti probíhá ještě druhotným směrem, a to po spirále. Dochází tak k cyklickému opakování stěžejních historických událostí postupně na vyšších vývojových stupních, podle růstu exponenciály (Ka 3:15). Tato zákonitost umožňuje Bohu prorokovat a nám podobně odvozovat periodické opakování precedentských událostí.

5. DRUHY VZTAHŮ, RESPEKTIVE DRUHY KOMUNIKACE

Kvalita vztahů mezi lidmi roste nebo klesá s kvalitou jejich vzájemné komunikace. Lidé mezi sebou komunikují verbálně, ústně, nebo neverbálně, pohyby, posunky a gesty. Vztahy mezi lidmi si pro tento účel můžeme rozdělit na formálně rovnoprávné (symetrické), formálně nerovnoprávné (asymetrické) a neformální (přátelské). Příkladem asymetrického vztahu je vztah král – poddaný, soudce – obžalovaný, šéf – podřízený, ale i lékař – pacient. Jako příklad symetrického vztahu uveďme vztah mezi kolegy v zaměstnání, mezi spolužáky, mezi manželi, mezi sousedy atd. I zde však dochází postupně, vlivem přirozené autority nebo agresivity, ale hlavně z neschopnosti skutečně rovnoprávně komunikovat, k menší či větší asymetrii vztahu. Mezi přáteli je rovněž vztah rovnoprávný, ale na rozdíl od předchozích vztahů není ničím formálně vázán (smlouvou, zákonem, předpisem, působíštěm). Jde tudíž o vztah nejhodnotnější. Je zřejmé, že v nerovnoprávném vztahu platí zcela jiné zákonitosti než ve vztahu rovnoprávném.

5.1. Emoční bilance dialogu – klíč k jeho úspěchu

Životní praxe dokazuje, že asymetrické vztahy jsou stabilnější a dostatečně funkční.

Poznámka: Zde jsou míněny skutečné hierarchie, nikoliv polorozpadlé, pseudoautoritativní, jaké často vídáme v dnešní době.

Vzniká otázka, v čem tkví tajemství jejich stability. Důvod je jednoduchý. Ač to dnes může vypadat paradoxně, symetrický vztah je emočně mnohem náročnější než vztah asymetrický. Proč? Stabilita jakéhokoliv vztahu vyplývá z emoční bilance (výsledného pocitu či nálady) vzájemné komunikace. V asymetrickém vztahu byla tato bilance jistěna zcela jasnými a srozumitelnými pravidly. Poddaní byli vychováni k poslušnosti a úctě k vrchnosti (Ří 13:7). Vrchnost byla vychována k umění řídit a vládnout. Pravidla byla jasně vymezena, nediskutovalo se o nich. Obě strany s nimi byly emočně vyrovnané, vždyť jiný princip nebyl znám. Problémy se tudíž neřešily zdoluhavým, emočně náročným jednáním. Řešila je vrchnost, a to pragmaticky (účelně). Pokud se obě strany chovaly alespoň trochu rozumně, jejich vzájemné soužití bylo bezproblémové. Podobný princip fungoval ve vztazích na všech úrovních společnosti, od manželství až po královský dvůr. Symetrický vztah žádné rychlé jištění nemá, je jištěn morální kvalitou. Role, pravomoci, pravidla a modely chování nejsou dosud jasně stanoveny. Představy o nich se různí, a proto se o nich vedou nekonečné, velmi bolestné spory. Lidé se bezděčně obracejí ke starým modelům, vidí v nich jakýsi ideál, ale zároveň se nechtějí vzdát své rovnoprávnosti. Je zřejmé, že taková kombinace není možná. Tímto způsobem je problém neřešitelný!

Návrh řešení má tyto dva základní body:

- Je třeba vzdát se zaběhlých modelů a s nimi spojených ideálů (např. v manželství ideál pravého muže a pravé ženy¹³).
- Hledat nové modely chování, nová pravidla komunikace a spojovat s nimi nové ideály.

Poznámka: Tyto modely nutně nemusí být nové. V dávné historii existovala (někde dodnes existují) společenství, která neměla stanovená přísná hierarchická pravidla, a umožňovala tak svobodnější rozvoj osobnosti jak mužů, tak žen. V lidské mysli totiž existují určité vzory. Často jsou však tyto archetypy vnímány jako nedostižné ideály. Tento proces, jak si lze v běžném životě všimnout, už spontánně probíhá a partneři šťastnějších dvojic svá místa a role v rovnoprávném vztahu vcelku úspěšně nacházejí. Řešení tedy existuje.

6. PARTNERSTVÍ MUŽE A ŽENY – GENETICKÁ ZÁTĚŽ

Na bílém plátně je nakreslení první, druhé nebo ještě třetí čáry výraznou změnou proti předešlému stavu. Na obrazu před dokončením si nové čáry zřejmě ani nevšimnete, pokud nejste svědky jejího vzniku.

¹³V rovnoprávném vztahu muž není tím „silným vůdcem“, jakého si přeje žena, protože žena není tou „pouhou pomocnicí“, jakou si přeje muž. Vztah je symetrický! To ovšem neznamená, že role jsou stejné. Musí být opět přizpůsobeny fyziologii obou pohlaví.

Podobně je tomu i s genetickými zápisy získaných lidských vlastností. Na samém počátku lidstva chování prvních lidí velice silně ovlivnilo dědičné vlastnosti a směr vývoje následujících generací.¹⁴ Proto mohl Bůh dokonce i z jednotlivých činů stanovit dlouhodobou prognózu lidského chování.

1Mo 2:24 „Proto muž opustí otce a matku a přilne ke své manželce a stanou se jedním tělem.“ [PNS]

Proč?

Každé, proč má své proto a naopak. Adam totiž opustil svého otce, Boha, kvůli Evě. Té zase Bůh řekl:

1Mo 3:16 „... Budeš toužit po svém manželovi a on bude nad tebou panovat.“ [PNS]

Takové první zápisy určily nejen počáteční směr vývoje, ale díky tomuto směru měly čas se po staletí pevně geneticky zafixovat. Společenské zvyklosti včetně nešvarů se přenášely i výchovou. Hierarchické uspořádání mezi mužem a ženou bylo ustanoveno už zde, na samém počátku dějin lidstva. Muži mají geneticky silně zafixovaný sklon pokládat se za nadřazené a pocítují právo rozhodovat. Ženy mají naopak zafixovaný pocit podřadnosti, což je dnes pro ně značnou emoční zátěží. Uvědomují si, že toto uspořádání je nespravedlivé, a navíc musí bojovat nejen s tímto sklonem k pocitu podřadnosti, ale i s vrozeným mužským sklonem k aroganci (ve vztahu k ženě). Vznik feministických hnutí a nárůst ženského vzdoru je tedy zákonitý. Tento stav je další komplikací už tak velice náročného procesu, jakým je vytvoření rovnoprávného vztahu. Bible na výše zmíněné procesy i s nimi spojené problémy upozorňuje dlouho dopředu. O rovnoprávnosti mezi lidmi hovořil už Ježíš a podrobněji ji vysvětloval apoštol Pavel, který se překvapivě zmiňuje i o následujícím problému.

2Ti 3:1,2 „Jinak si buď vědom toho, že v posledních dnech nadejdou těžké chvíle. Lidé totiž budou sobečtí, chamtiví, chvástaví, pyšní, nactiurhační, neposlušní rodičů, nevděční, bezbožní.“ [JB]

Pavel tvrdil, že v závěru 2. smlouvy budou děti neposlušné rodičů. To je bolestný odraz chaotického zanikání hierarchické struktury v celé společnosti. Mladí lidé jsou velice vnímaví a napodobují to, co pozorují okolo sebe.

6.1. Křesťanství a rovnoprávnost žen

Přestože Pavel o rovnoprávnosti muže a ženy dobře věděl, byl si vědom i toho, že její nastolení nebude jednoduché. Můžeme vidět, jak nařizuje sborům, aby dál respektovaly vžitý patriarchát (Ga 3:26-28; 1Ko 14:34). V náročném období, které křesťané prožívali a které je ještě čekalo,¹⁵ by pro ně řešení tohoto problému bylo příliš těžkým břemenem (jde totiž o práci na několik generací). Nastolení rovnoprávných vztahů vyžaduje nejen vysokou míru zralosti partnerů, ale i pravdivý (vědecký) kodex pravidel¹⁶ chování v rovnoprávném vztahu. Pozdější generace křesťanů tento úkol nerozpoznaly, čímž se jeho řešení oddálilo a řeší se bez projektu chaoticky až dnes, kdy je společností požadován nástup rovnoprávných vztahů.

Poznámka: To se týká především rozvinutých společností, jejichž pokrok byl nastartován právě křesťanstvím. V zemích ovlivněných Islámem a různými odnožemi buddhismu či hinduismu, kde se snaží zachovat tradiční společenské uspořádání, tento problém není tak silný.

7. ZÁVĚR

Rovnoprávný vztah, pokud není pevně založen na znalosti a respektování jeho pravidel, je stav velice nestabilní. Má tendenci stále sklouzávat ke stabilnějšímu stavu, nerovnoprávnému, asymetrickému, který je dnes nepopulární a odmítaný. K úspěšnému zvládnutí rovnoprávných vztahů v celé společnosti bude nutné zahájit vyučování jeho pravidel už na základních školách. Samozřejmě ve spolupráci s rodinou a církví (duchovní matkou). Tato potřeba je vzhledem k pokročilé době stále naléhavější.

¹⁴Něco podobného funguje i v případě jednotlivce. Naše první dětské zážitky, radosti i strasti, byly pravděpodobně nejsilnější a ovlivnily vývoj naší osobnosti na dlouhá léta dopředu.

¹⁵Boží lid čekalo od narození zaslíbeného syna smlouvy (1. smlouva Izák, 2. smlouva Ježíš) v obou případech asi čtyřsetleté období „otroctví“ (panství Egypta a Říma), než byla ustanovena jeho moc. Fenomén ponížení je součástí Boží výchovy a prochází jím všichni jeho lidé a všichni jeho pomazaní (Ža 119:71; Heb 5:8).

¹⁶Tento kodex nebude legislativní záležitostí, ale bude „vepsán do lidských srdcí“ (Jer 31:33). Proto bude vyžadovat vysokou míru mravní vyspělosti. Ačkoliv bude muset být vypracován v nějaké písemné formě, ta bude sloužit především k didaktickým účelům. V případě větších sociálních celků bude řešení problému vyžadovat vypracování vědeckého projektu správy nehierarchické společnosti.